

Сторінки історії.

До 70 – річчя БДМУ

УДК 611(09):[378.4:61(477.85-25)]

Ю.Т. Ахтемійчук, О.М. Слободян, Д.В. Проняєв, Ю.В. Товкач, Є.В. Гораши
Буковинський державний медичний університет, м Чернівці

ІСТОРІЯ КАФЕДРИ АНАТОМІЇ, ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ ТА ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Кафедра топографічної анатомії та оперативної хірургії організована наприкінці 1944 року (з 2007 року – кафедра анатомії, топографічної анатомії та оперативної хірургії). Спочатку вона функціонувала в приміщенні патологоанатомічного відділення Чернівецької обласної лікарні, а з 1945-1946 навчального року – у морфологічному корпусі. З 1975-1976 навчального року кафедра перемістилася на добудований третій поверх морфологічного корпусу (вул. Ризька, 3).

Морфологічний корпус БДМУ

Першим завідувачем кафедри був вихоонець медичного факультету Київського університету (1922) Гуляницький Феодосій Михайлович, переведений в Чернівці 30 грудня 1944 року з Вінницького медінституту. У Чернівецькому медінституті досвідчений хірург (у Вінницькому медінституті Ф.М. Гуляницький обіймав посаду завідувача кафедри госпітальної хірургії) брав участь в організації не тільки кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії, а й загальної хірургії. Кандидатську дисертацію “Послеоперационные желудочно-ободочные свищи” (1939) і

докторську дисертацію “Пептические язвы тощей кишки, их осложнения и лечение” (1945) Ф.М. Гуляницький захистив у Горьковському медінституті, з яким він налагодив творчу співпрацю ще з 1933 року. Завідувачем кафедри Ф.М. Гуляницький працював один рік.

Упродовж двох місяців – з грудня 1945 року по лютий 1946 року – обов’язки завідувача кафедри за сумісництвом виконував випускник Харківського медінституту (1924) – доцент Цитрицький Євген Річардович, який на той час працював завідувачем кафедри факультетської хірургії Чернівецького медінституту. Докторську дисертацію “Огнестрельные интрацеребральные абсцессы (клиника, диагностика, терапия)” Є.Р. Цитрицький захистив 1947 року, після чого йому було присвоєно вчене звання професора (1948). У Чернівецькому медінституті ним започаткований науковий напрямок, присвячений вивченню ендемічного зобу на Буковині.

У лютому 1946 року завідувачем кафедри призначений досвідчений хірург – доцент Новиков Микола Павлович, випускник медичного факультету Харківського університету. На кафедрі на той час вже працювали асистентами Р.І. Поляк і А.Т. Мінакова. Майже одночасно з М.П. Новиковим на кафедрі прийняли на посаду асистента Н.Ф. Іванову. Упродовж 14 років разом з М.П. Новиковим асистентами кафедри працювали З.К. Макеєва, Д.Д. Зербіно (нині – академік НАМН України), І.Ю. Савчук та Л.П. Кирильчук. Розпочалася велика робота по створенню матеріально-технічної бази кафедри, анатомічного музею, організації навчально-виховної діяльності та наукових досліджень.

М.П. Новиков уже був досвідченою люди-

ною і авторитетним фахівцем. На той час йому було 52 роки, мав науковий ступінь кандидата медичних наук (1937), вчене звання доцента (1945) та старшого наукового співробітника. За плечима була тривала лікарська (хірургічна) практика: асистент клініки загальної хірургії Середньоазійського університету, головний хірург Кокандської хірургічної лікарні, хірург Московського обласного клінічного інституту, науковий співробітник клініки загальної хірургії 4-го Московського медінституту, в роки війни – начальник хірургічного відділення евакогоспіталю. Науковий напрям доцента М.П. Новікова присвячений проблемам гнійної хірургії, про що свідчать тема його кандидатської дисертації (“Об абсцессах селезенки”, 1937) та наукові дослідження співробітників очолюваної ним кафедри. У кандидатській дисертації Р.І. Поляк (1950) вивчені шляхи поширення гнійнозапального процесу при вогнепальних пораненнях ліктьового суглоба, Н.Ф. Іванової (1954) – при травматичних ушкодженнях гомілково-стопного суглоба. Окрім названих науковців, під керівництвом доцента М.П. Новікова захистили кандидатські дисертації З.К. Макеєва та А.Т. Мінакова. На кафедрі також виконав кандидатську дисертацію відомий вчений Д.Д. Зербіно (“Внутриорганный лимфатическая система яичка, придатка, оболочек и семенного канатика”, 1956; науковий керівник – професор М.С.Спіров).

М.П. Новіков одночасно очолював на громадських засадах хірургічне відділення першої міської лікарні, надаючи велику допомогу органам охорони здоров'я м. Чернівці.

У 1960 році кафедру очолив випускник 1-го Ленінградського медінституту (1944) доцент Цветов Євген Петрович, який до цього працював до-

центом кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії Ярославського медичного інституту. У листопаді того ж року 39-річний Є.П. Цветов захистив докторську дисертацію “Пластика мочевого пузыря отрезками подвздошной кишки”, (1962) а згодом йому присвоїли вчене звання професора. Разом з ним продовжували працювати асистенти Р.І. Поляк (з 1964 року – завідувач кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії Ставропольського медінституту) та Л.П. Кирильчук (до 1966 року). Викладач І.Ю. Савчук з 1964 по 1972 рік працював доцентом кафедри. Водночас колектив кафедри поповнювався новими викладачами – випускниками Чернівецького медінституту. З 1963 по 1982 рік асистентом працював М.Л. Кернесюк (нині професор кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії Уральської медакадемії), з 1967 по 1974 рік – І.Р. Широков, з 1970 по 1972 рік – В.О. Федоренко.

За період роботи завідувачем кафедри професора Є.П. Цветова значно активізувалася науково-дослідна робота, була створена гістологічна лабораторія, придбано низку приладів та апаратів. Колектив кафедри працював над вирішенням актуальних питань пластичної урології, пластичної та клінічної хірургії (спонтанний пневмоторакс, зоб, свищі прямої кишки), вивчав особливості судинно-нервових взаємовідношень. Під керівництвом професора Є.П. Цветова виконано близько 30 кандидатських та 3 докторські (Р.І. Поляк, М.П. Ушков, М.Л. Кернесюк) дисертації. Професор Є.П. Цветов видав низку навчальних посібників та монографій: “Рентгенанатомия брюшной полости и ее органов” (Ташкент, 1974; співавт. Ф.Ф. Амиров та ін.), “Пластика мочевого пузыря отрезками подвздошной

Професор Ф.М.Гуляницький завідувач кафедри з 1944 по 1945 р.

Професор Є.Р.Цитрицький завідувач кафедри з 1945 по 1946 р.

Доцент М.П.Новіков завідувач кафедри з 1946 по 1960 р.

кишки” (Ярославль, 1960; співавт. А.М. Га-спарян), “Автореферат диссертации и его оформление: методическое письмо” (Самарканд, 1970; співавт. Г.Н. Александров). У 1973 році професор Є.П. Цветов перевівся на роботу у Вінницький державний медичний інститут. Завідувачем кафедри обрано випускника Чернівецького медінституту (1960) доктора медичних наук Круцяка Володимира Миколайовича, який працював до цього доцентом кафедри анатомії людини. Того ж року колектив кафедри поповнився новими викладачами, в минулому випускниками рідного навчального закладу – доцентом І.У. Свистонюком та асистентом (з 1997 року – доцент) М.Д. Лютиком (з 2001 року – доцент кафедри анатомії людини). У наступні роки асистентами кафедри працювали такі випускники Чернівецького медінституту: з 1974 по 1976 рік – В.І. Ташук, з 1974 по 1977 рік – М.І. Ротар, з 1977 по 1989 рік – В.М. Ватаман, з 1980 по 1986 рік – І.Ю. Полянський (нині завідувач кафедри хірургії). Першими аспірантами професора В.М. Круцяка були Ю.Я. Войтів (1981-1984) та Ю.Т. Ахтемійчук (1984-1987). Після закінчення аспірантури та захисту кандидатської дисертації Ю.Я.Войтів працював асистентом до 1986 року.

Висока наукова кваліфікація професора В.М. Круцяка і досвід педагога-організатора дозволили йому успішно планувати навчальний процес та науково-дослідну роботу. Розвиваючи традиції Буковинських анатомів і прийнявши естафету наукового пошуку, професор В.М. Круцяк продовжив дослідження ранніх етапів розвитку людини, виокремивши новий науковий напрямок – закономірності ембріотопографії людини. Під його керівництвом виконано 27 кандидатських та 4 доктор-

ських дисертацій. В.М. Круцяк володів лише йому притаманним даром розгледіти в молодій людині особистість науковця. Досить зазначити, що сім його учнів працюють професорами або очолюють кафедри (О.В. Кравченко, У.Ю. Яцожинська, І.Ю. Полянський, Ю.Т. Ахтемійчук, Б.Г. Макар, В.М. Пашковський, В.І. Зайцев). Серед кандидатів наук, підготовлених професором В.М. Круцяком, 14 лікарів, з них 11 – хірургічних спеціальностей.

В результаті наукових досліджень школи В.М. Круцяка одержані нові дані про особливості та закономірності внутрішньоутробного розвитку і становлення топографії внутрішніх органів людини. Ембріотопографічний напрямок в анатомічній галузі завдяки подвижницькій діяльності професора В.М. Круцяка виріс в одну з провідних наукових шкіл України. За вагомих особистий внесок у розвиток морфологічної науки, високу фахову майстерність Президія Верховної Ради Української РСР присвоїла йому почесне звання “Заслужений діяч науки і техніки України” (1989).

У 1985 році професор В.М.Круцяк очолив кафедру анатомії людини Чернівецького медінституту, а наступного року кафедру топографічної анатомії та оперативної хірургії реорганізували в курс при кафедрі анатомії людини. Одночасно були об’єднані гістологічна лабораторія та анатомічний музей. До об’єднання двох колективів обов’язки завідувача кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії (1985-1986) виконував доцент І.У. Свистонюк.

Колектив курсу топографічної анатомії та оперативної хірургії поповнювався новими викладацькими кадрами: з 1989 по 1992 рік асистентом працював А.О. Лусте, з 1992 по 1995 рік –

Професор Є.П.Цветов – завідувач кафедри з 1960 по 1972 р.

Професор В.М.Круцяк (1936-2000) за-відувач кафедри з 1972 по 1985 р.

Л.Г. Луканьов, з 1992 по 2000 рік – старший викладач С.С. Теплицький.

Кафедра топографічної анатомії та оперативної хірургії відновлена 1994 року, а завідувачем її призначили випускника Чернівецького медінституту (1969) професора Проняєва Володимира Івановича, який на той час працював професором кафедри анатомії людини.

В.І. Проняєв зразу ж після захисту кандидатської дисертації (1973) почав працювати над новою темою, яка 1986 року була захищена на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук. У своєму дослідженні В.І. Проняєв застосував еволюційний підхід до вивчення структурної організації осморегулювального апарату нирки людини. Після присудження наукового ступеня доктора наук В.І. Проняєв багато працює над удосконаленням педагогічної майстерності, вишукано читає лекції студентській молоді. За короткий час видав низку навчальних посібників. За значний внесок у розвиток охорони здоров'я, високу професійну майстерність 1995 року Указом Президента України В.І. Проняєву присвоєно почесне звання “Заслужений працівник народної освіти України”.

Професор В.І. Проняєв запрошує на очолювану ним кафедру молоді кадри – В.П. Унгуряна (асистент з 1994 по 2001 рік, нині – доцент кафедри онкології та радіології), О.В. Цигикала (асистент з 1994 року, старший викладач з 2000 року, доцент з 2001 року, нині – доцент кафедри здоров'я людини, спортивної рекреації та фітнесу Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича), І.Г. Бірюка (асистент з 1995 року, доцент з 2002 року, нині – доцент кафедри трав-

матології, ортопедії та нейрохірургії по курсу медицини катастроф). Аспірантом професора В.І.Проняєва з 1996 року був О.М. Слободян (асистент з 1999 року, доцент з 2002 року, професор кафедри з 2009 року).

Після трагічної смерті В.І. Проняєва (1997) професором кафедри і науковим керівником названих здобувачів призначено професора Малішевську Вікторію Антонівну, яка на той час перебувала на заслуженому відпочинку (до пенсії працювала завідувачем кафедри анатомії людини Чернівецького медінституту), а завідувачем кафедри призначено доцента Ахтемійчука Юрія Танасовича, який працював на посаді старшого наукового співробітника.

Згодом (2000) Ю.Т. Ахтемійчук захистив докторську дисертацію “Розвиток і становлення топографії органів та структур заочеревинного простору в ранньому онтогенезі людини”, 2002 року йому присвоєно вчене звання професора. Результати дисертації про послідовний морфогенез і формоутворення заочеревинного простору та просторово-часові перетворення його органів і структур протягом внутрішньоутробного періоду суттєво доповнюють сучасні уявлення про закономірності онтогенетичної хронології розвитку людського організму. Результати наукового дослідження виявились морфологічною основою для розробки “Способу хірургічного лікування злоякісного дуоденостазу” та “Способу накладання дуоденостоми”. Частина результатів дисертаційного дослідження висвітлена в монографіях Ю.Т. Ахтемійчука “Органогенез заочеревинного простору” (1997) та “Нариси ембріотопографії” (2008).

Професор Ю.Т. Ахтемійчук активно працює

Професор В.І.Проняєв (1941-1997)
завідувач кафедри з 1994 по 1997 р.

Професор В.А.Малішевська
(1922-2010) професор кафедри
з 1997 по 2000 р.

Лекцію читає завідувач кафедри професор Ахтемійчук Ю.Т. (2009).

над налагодженням творчих зв'язків з фахівцями суміжних галузей, результатом чого є видання колективних монографій – “Місцевий перитоніт” (2001) та “Місцево-поширений рак молочної залози: хірургічні та анатомічні аспекти” (2003).. Під керівництвом Ю.Т. Ахтемійчука зусилля колективу кафедри спрямовані на вдосконалення наочності викладання дисципліни. З цією метою створено комп'ютерний клас і відеоклас, виготовлено та придбано близько 50 навчальних відеофільмів, оновлені навчальні стенди. Проводиться активна робота по відновленню анатомічного музею. У 2002 році на кафедрі засновано наукове фахове видання України “Клінічна анатомія та оперативна хірургія” – єдине на теренах СНД видання подібного спрямування.

Співробітники кафедри беруть активну участь у Всеукраїнських та міжнародних наукових

форумах (Варна, Болгарія, 2002; Грац, Австрія, 2003; Москва, Росія, 2003; Бідгощ, Польща, 2005; Мінськ, Білорусь, 2006; Кишинів, Молдова, 2006; Гродно, Білорусь, 2007). На кафедрі виконуються наукові дослідження в рамках планової НДР “Закономірності перинатальної анатомії та ембріопографії. Визначення статеві-вікових особливостей будови і топографо-анатомічних взаємовідношень органів та структур в онтогенезі людини” (№ 0110U0003078), за матеріалами якої захищено 4 докторських та 12 кандидатських дисертацій, опубліковано понад 200 наукових праць, розроблено 8 патентів на винаходи. За редакцією професора Ю.Т. Ахтемійчука вийшла друком монографія: “Нариси ембріопографії”, “Нариси перинатальної анатомії” (2011) та “Перинатальна анатомія клубово-сліпокишкового сегмента” (2013) авторів Ю.Т. Ахтемійчук, О.Б. Боднар та Д.В. Проняєв.

Проф. Ахтемійчук Ю.Т. і Слободян О.М. у професора Фрідріха Андерсгубера в Австрії під час першого спільного засідання Європейської та Американської асоціацій клінічних анатомів (липень 2003 р.).

Колектив кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії Буковинського державного медичного університету (2014 рік):

*сидять (зліва направо) – аспірант Л.П. Лаврів, асистент Є.В. Гораш, завідувач кафедри, професор Ю.Т. Ахтемійчук, аспірант І.С. Кашперук-Карпюк, аспірант Н.С. Корчинська
стоять (зліва направо) – старший лаборант Р.Д. Мігоряну, доцент Ю.В. Товкач, лаборант В.Д. Лобода, професор О.М. Слободян, доцент Д.В. Проняєв, робітник О.П. Когут,*

На кафедру запрошені молоді науковці – вихованці Буковинської медичної школи, які запланували та захистили кандидатські дисертації: В.Д. Сорохан (асистент з 2000 по 2003 рік, нині – доцент кафедри інфекційних хвороб та епідеміології), С.О. Сокольник (нині – доцент кафедри дитячої хірургії та отоларингології), Ю.В. Товкач (асистент з 2003 року, старший викладач з 2010 року, доцент кафедри з 2011 року, директор спортивно-оздоровчого табору університету), А.М. Гринчук (асистент з 2003 року). О.В. Власова (аспірант з 2002 по 2005 рік, нині – асистент кафедри педіатрії та дитячих інфекційних хвороб), П.М. Скорейко (аспірант з 2003 по 2007 рік, асистент з 2007-го), Д.В. Проняєв (аспірант з 2004 року, асистент з 2007 року, доцент кафедри з 2009 року), Є.В. Гораш (аспірант з 2007 року, асистент з 2010-го року), І.С. Кашперук-Карпюк (асистент з 2007 року, аспірант з 2010 по 2013 рік), Д.Б.Столяр (аспірант з 2008 по 2011 рік).

З 2005 року кафедру топографічної анатомії та оперативної хірургії об'єднали з кафедрою загальної хірургії. Нова кафедра загальної та опера-

тивної хірургії з топографічною анатомією проіснувала 2 роки (завідувач – проф. Ф.Г. Кулачек). З 2007 року кафедру відновлено під назвою – кафедра анатомії, топографічної анатомії та оперативної хірургії (завідувач – проф. Ю.Т. Ахтемійчук). Крім дисципліни “загальна хірургія (з оперативною хірургією та топографічною анатомією)” на кафедрі викладається “анатомія людини” для студентів I курсу стоматологічного факультету.

На кафедрі виконана та захищена докторська дисертація доцента кафедри патоморфології та судової медицини І.Ю. Олійника (2008) – “Закономірності пренатального морфогенезу і становлення будови бронхіогенної групи залоз”, а його учениця – аспірант кафедри Л.П. Лаврів у 2010 р. запланувала кандидатську дисертацію, яку успішно захистила у 2013 році. У 2009 році доцент О.М. Слободян захистив докторську дисертацію “Закономірності морфогенезу дванадцятипалої кишки та підшлункової залози у перинатальному періоді”, після чого обійняв посаду професора кафедри. Першими його учнями стали здобувач А.І. Калинчук та аспірант Н.С. Корчинська

У період 2009-2011 р.р. завідувач кафедри проф. Ю.Т. Ахтемійчук виконував обов'язки проєктора з науково-педагогічної роботи. З цього часу під його керівництвом на кафедрі виконуються кандидатські дисертації практичними лікарями: Т.В. Пятницька (захистила кандидатську дисертацію у 2012 році), О.Я. Вітенюк, Л.М. Герасим, та запланована докторська дисертація доцентом Д.В. Проняєвим (2013).

Зусиллями кафедри на базі університету проведені такі наукові форуми: Всеукраїнська наукова конференція “Актуальні питання морфогенезу” (2001), Всеукраїнська наукова конференція “Актуальні питання клінічної анатомії та оперативної хірургії” (2004), Всеукраїнська наукова конференція “Актуальні питання вікової анатомії та ембріотопографії” (2006), I (2007), II (2010) та III (2012) Наукові симпозиуми “Анатомо-хірургічні аспекти дитячої гастроентерології”. За 67 років діяльності на кафедрі підготовлено 6 докторів наук (Р.І. Поляк, Н.П. Ушков, Н.А. Кернесюк, Ю.Т. Ахтемійчук, І.Ю. Олійник, О.М. Слободян), понад 70 кандидатів наук, видано три підручники, 29 навчальних посібників, 25 монографій.

Список використаної літератури

1. Лютик М.Д. Кафедра топографічної анатомії та оперативної хірургії Буковинської державної медичної академії: Історичний нарис. / М.Д. Лютик, В.П. Пішак – Чернівці: БДМА, 2001. – 85 с.
2. Тарасенко Л.В. Історія кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії Буковинської державної медичної академії / Л.В.Тарасенко, О.В.Власова, П.М.Скорейко // Клінічна анатомія та оперативна хірургія. – 2003. – Т.2, №3. – С. 69-75.
3. Пішак В. П. Професори буковинського державного медичного університету(1944–2009). / В.П. Пішак, Ю.Т. Ахтемійчук, О.І. Івацук – Чернівці, 2009. – 174 с.
4. Сторінки історії: бібліографічний довідник завідувачів кафедр та професорів Буковинської державної медичної академії (1944–1998) / За ред. акад. АНВШ України, професора В.П. Пішака. – Чернівці, 1999. – С.137.